

היבטים לשוניים עקב עז

דקדוקי קריאה בפרשה ובהפטרה ובראשון של ראה

ז	יב וְשִׁמְרֹתֶם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם: מוטעם מרכא-טיפחא ולא טיפחא-מרכא
ז	יג וְאַהֲבֶךָ: העמדה קלה בוא"ו למנוע הבלעת האל"ף החטופה, הטעמה משנית בה"א, והביל"ת אחריה בשווא נע: ו-א-ה-ב-ך. וְבִרְכֶּךָ: כ"ף ראשונה בשווא נח למרות הקושי. לָתֵת לָךְ: טעם נסוג אחור ללמ"ד
ז	טז נָתַן לָךְ: אין טעם נסוג אחור לנו"ן
ז	כד וְהֶאֱבַדְתָּ: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף
ז	כה וְלִקְחֹתָ לָךְ: תיבת וְלִקְחֹתָ במלרע ואין טעם נסוג אחור, כנ"ל בהמשך הפסוק תִּקְּשׁ בּוֹ
ח	א אֲשֶׁר אֲנִי מַצֹּדֶה הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת: יש להאין את קריאת תיבת הַיּוֹם המוטעמת בטפחא, מפסיק עיקרי, להסמיכה לתיבה שלפניה שלא יישמע כאילו התביר מפסיק גדול ממנו: אֲשֶׁר אֲנִי מַצֹּדֶה הַיּוֹם - תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת
ח	ב הוֹלִיכֶךָ: כ"ף ראשונה בשווא נע ולא בחטף. אֶלֶּהֶיךָ זֶה: שני תבירים מתרדפים. עֲנֵתְךָ: דגש חזק בנו"ן, מלשון עינוי, כן הדבר גם בהמשך הפרק פס' טז
ח	ג וַיַּעֲנֶךָ: היר"ד בשווא נח לא בפתח והנו"ן דגושה ובשווא נע, מלשון עינוי
ח	ה יִיסֶר: יר"ד ראשונה בשווא נע, יר"ד שנייה בפתח. מִיִּסְרֶךָ: כ"ף סופית דגושה
ח	ז נַחֲלִי מִיָּם: טעם נסוג אחור לנו"ן. הנו"ן במונח והמילה איננה מוקפת
ח	ט תֹּאכַל-בָּהּ: געיה בת"ו. לֹא-תַחֲסֹר כָּל בָּהּ: טעם טפחא בתיבת כָּל
ח	י וְאֵכֶלְתָּ וְשִׁבְעַתָּ וְבִרְכֹּתָ: הראשונה במלרע והשנייה במלעיל עקב ההפסק, והשלישית שוב מלרע. נָתַן-לָךְ: געיה בנו"ן
ח	יא הַשֹּׁמֵר: במלעיל
ח	טו הַמוֹלִיכֶךָ: כ"ף ראשונה בשווא נע
ח	טז הַמֵּאֲכִלְךָ: הטעמה משנית בקדמא בכ"ף והלמ"ד אחריה בשווא נע. לְהִיטִבְךָ: געיה בטי"ת, והביל"ת אחריה בשווא נע
ח	יז עָשָׂה לִי: טעם נסוג אחור לעי"ן
ח	יט וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ: אף על פי שהוא ו' ההיפוך הטעם נשאר בו'.
ט	ג וְהֶאֱבַדְתָּם: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף החטופה
ט	ה וּבְיִשְׂרָאֵל: הביל"ת בשווא נח
ט	י בְּאַצְבָּע: במלרע
ט	יד וְאַעֲשֶׂה: העמדה קלה באל"ף למנוע הבלעת העי"ן החטופה
ט	טז וְאַרְאֶה: במלעיל

ט	כא לְקַחְתִּי: במלעיל
ט	כה אֵת אֲרֻבָּעִים: את במונח ולא במקף
ט	כו בְּגִדְלָךְ: הגימ"ל בקמץ קטן
י	א פָּסֶל-לָךְ: הסמ"ך בקמץ קטן ויש להיזהר לא להדביק את התיבות
י	ב וְאַכְתֹּב: הוא"ו בשווא נע
י	ה וַיְהִי שָׁם: טעם נסוג אחור ליו"ד הראשונה
י	ו נִסְעוּ: הטעמה משנית בנר"ן
י	ז נַחֲלִי מַיִם: טעם נסוג אחור לנר"ן, תיבת נַחֲלִי מוטעמת במרכא במדויקים
י	יא וַיָּבֹאוּ וַיִּירָשׁוּ: בשתי התיבות, הוא"ו בשווא נע (לשון עתיד)
י	יז וַאֲדֹנֵי: האל"ף מנוקדת בחטף ויש להשמיעה ¹ va'adone
י	יח לָתֵת לוֹ: טעם נסוג אחור ללמ"ד הראשונה
י	יט וַאֲהַבְתֶּם: העמדה קלה בוא"ו למנוע הבלעת האל"ף החטופה
יא	ד בְּרִדְפֶם: הרי"ש הקמץ קטן
יא	ז אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂה: את במקף ולא בתביר
יא	י וְהִשְׁקִיתָ: במלעיל ²
יא	יג וּלְעֲבָדוֹ: הלמ"ד בשווא נח והעי"ן בקמץ חטוף, יש להקפיד על קריאת העי"ן, החלפתה באל"ף משנה את משמעות הכתוב
יא	יז וַחֲרָה אֶף-ה': יש להקפיד על הפרדת התיבות שלא יישמע חו"ח 'וַחֲרָה'
יא	יז פֶּן יִפְתָּה: מוטעם במרכא טיפחא, כך במדויקים
יא	כא נִשְׁבַּע: יש להקפיד על קריאת העי"ן, החלפתה בה"א משנה את משמעות הכתוב
יא	כב וּלְדַבְּקָה-בּוֹ: ללא געיא בוי"ו החיבור, השווא בלמ"ד נח. הבי"ת במילה השנייה ללא דגש
	כמה דקדוקים בפרשת "והיה אם שמע":
	ולְעַבְדוֹ: הע' בקמץ חטוף, המילה ולְעַבְדוֹ שייכת לקטע שלפניה, ולכן לא להפריד בין אֱלֹהֵיכֶם ובין ולְעַבְדוֹ, ולא להדביק ולְעַבְדוֹ עם בְּכָל לַבְבְּכֶם.
	וּנְתַתִּי (X2) וַאֲסַפְתָּ: שתיהן במלרע
	פֶּן יִפְתָּה: הי' צריכה להישמע ולא להיקרא כא', ולא לבלוע איתה את הנ': פִּנְפָּתָה.
	וְעַבְדְתֶם הד' בשווא נח, ולכן הקורא וְעַבְדְתֶם משתבש. מי שאינו מבחין בין ד' דגושה לרפויה עלול להתקשות לקרוא אותה נחה, וגם עלול להבליע אותה בת' שלאחריה. לכן, או ילמד את לשונו לקרוא ד' רפויה כדינה [th באנגלית במילה the], או ילמד את לשונו לקרוא ד' לפני ת' דגושה ושתיהן תשמענה.
	וּלְמַדְתֶּם: הערה כנ"ל כמו וְעַבְדְתֶם.
	וּבְשֹׁכְבְךָ: הב' אחרי הו' היא בשווא נח אע"פ שיש געיא לפנייה.

¹ כאן אין הכלל "מש"ה מוציא וכל"ב מכניס" מתקיים
² כאן יש עבר פשוט, לא וי"ו ההיפוך אלא וי"ו החיבור

הפטרות פרשת עקב ישעיהו מט יד – נא ג:

מט יז וּמַחְרִיבֵיךְ: החי"ת חטופה ולא בשווא נח
מט יח כָּלֶם נִקְבְּצוּ בְּאוֹ-לֶךְ: טעם טפחא בתיבת כָּלֶם. נִקְבְּצוּ בָּאוּ לא להוסיף ו"ו לפני הבי"ת³. חִי-
אֲנִי: במלעיל. וְתִקְשְׁרִים: געיה בוא"ו אך הת"ו אחריה בשווא נח
מט יט חֲרַבְתִּיךְ: החי"ת בקמץ קטן. תִּצְרִי: הצד"י בשווא נע
מט כ גֶּשֶׁה-לִי: דגש חזק בלמ"ד מדין דחיק
מט כא יֵלֶד-לִי: געיה ביו"ד. אֵיפָה: במלרע
מט כב תִּנְשְׂאָנָה: שי"ן שמאלית
מט כג אֲמַנִּיךְ: המ"ם בשווא נע. יִשְׁתַּחֲוּ לֶךְ: טעם נסוג אחור לת"ו. וַיִּדְעַתְּ: העי"ן בפתח
מט כו וְהֶאֱכַלְתִּי: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף החטופה, ובמלרע. וְכַעֲסִים דָּמָם יִשְׁכָּרוּן:
טעם טפחא בתיבת וְכַעֲסִים, תיבת יִשְׁכָּרוּן במלרע
נ ד נָתַן לִי: טעם נסוג אחור לנו"ן הראשונה
נ ה פָּתַח-לִי: הגעיה בתי"ו ולא בפ"א
נ ז יַעֲזֹר-לִי: הזי"ן בקמץ קטן, כן הדבר בהמשך בפס' ט
נ ח נַעֲמֶדָה יַחַד: טעם נסוג אחור לנו"ן⁴
נ יא קִדְחִי אֵשׁ: טעם נסוג אחור לקר"ף
נא א רָדְפִי צֶדֶק: טעם נסוג אחור לר"ש. חֲצַבְתָּם... נִקְרָתָם: שתייהם במלרע
נא ב וְאַבְרָכֶהוּ וְאַרְבֶּהוּ: בתיבה הראשונה הוא"ו בפתח והר"ש בשווא נע ובשנייה הוא"ו בשווא⁵
נא ג יִמְצָא בָּהּ: טעם נסוג אחור למ"ם
ראשון של פרשת ראה:
יב ב עֲבָדוּ-שֵׁם הַגּוֹיִם: געיה בעי"ן, יש להקפיד על הפרדת התיבות שלא יישמע 'עבדו שמה גוים'
יב ו מַעֲשֵׂי־רַחֲמֵיכֶם: העי"ן בשווא נח והשי"ן אחריה בשווא נע
יב ז בִּרְכֶךָ: הכ"ף הראשונה בשווא נח למרות הקושי
יב י וַיִּשְׁבַּתְּם-בְּטַח: געיה בוא"ו

ט א-ג מדפי בר אילן עקב עה שִׁמְעַי יִשְׂרָאֵל אֲתָה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת-הַיַּרְדֵּן לְבֹא לָרֶשֶׁת גּוֹיִם גְּדֻלִּים
וְעַצְמִים מִמֶּךָ עָרִים גְּדֻלֹּת וּבְצֻרֹת בְּשָׁמַיִם: עַם-גְּדוֹל וָרֶם בְּנֵי עֲנָקִים אֲשֶׁר אֲתָה יֹדְעַת וְאַתָּה שֹׁמֵרַת
מִי יִתְעַלֵּב לִפְנֵי בְנֵי עֲנָק: וַיִּדְעַת הַיּוֹם כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא הָעֹבֵר לִפְנֶיךָ אֵשׁ אֹכֵלָה הוּא יִשְׁמִידֶם וְהוּא
יִכְנִיעֶם לִפְנֶיךָ וְהוֹרֶשֶׁתֶם וְהֶאֱבַדְתֶּם מִהָרַק כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר ה' לָךְ:

³ עלול להיגרם עקב סיום הברת או במילה הראשונה, להוסיף "וי"ו החיבור" דמיוני.

⁴ בודדים המקרים במקרא בהם הטעם נסוג אחור שתי הברות (כמו בשירת הים 'נערמו מים')

⁵ זו וא"ו החיבור, ולכן אין היא בקמץ.

“עם גדול ורם בני ענקים”

יצחק הרשקוביץ⁶

התורה מתארת בפרשת “עקב” מצד אחד את צדדיה הנוחים של הכניסה לארץ, ומצד שני מפרטת שורה של איומים וסנקציות⁷, אם לא תהיה ירושת הארץ כנדרש מעם ישראל, ואף מביאה שיחת מוטיבציה מרשימה של משה רבנו. וזה לשונה (דב’ ט: א-ג):

שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶתְּהָ עֶבֶר הַיּוֹם אֶת הַיַּרְדֵּן לְבָא לְרֶשֶׁת גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים מְמָד, עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בְּשָׁמַיִם. עַם גְּדוֹל וָרֵם בְּנֵי עֲנָקִים, אֲשֶׁר אֶתְּהָ יָדַעְתָּ וְאֶתְּהָ שָׁמַעְתָּ מִי יִתְיַעַב לִפְנֵי בְנֵי עֲנָק. וַיִּדְעַתָּ הַיּוֹם כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא הָעֹבֵר לִפְנֶיךָ אֲשֶׁר אֵכָלָה הוּא וְשָׂמִידִם וְחֹוֹא כְנֻעִים לִפְנֶיךָ, וְחֹוֹרֶשֶׁתָם וְהַאֲבִדְתָם מִיָּד בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר ה' לְךָ.

בפסוק ב מופיע פעמיים תיאור שאינו הולם שיחות מוטיבציה במתכונת המוכרת לנו. על פי רוב, במהלך שיחה ממין זה, הדובר ממעיט מכוחו של האויב, ומפאר ומרומם את יכולת צבאו לעמוד בפני כל אתגר. דוגמה לזה היא דרשת הכהן משוח המלחמה, המופיעה בהמשך הספר (כ: ב-ד):

וְהָיָה כְּקִרְבְּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה, וְנָגַשׁ הַכֹּהֵן וְדִבֶּר אֶל הָעָם. וְאָמַר אֱלֹהִים שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶתְּהָ קִרְבִּים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה עַל אִיבֵיכֶם, אֶל יָרֵךְ לְבַבְכֶם אֶל תִּירָאוֹ וְאֶל תַּחֲפֹזוֹ וְאֶל תַּעֲרֻצוֹ מִפְּנֵיכֶם. כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הֶחֱלָף עִמָּכֶם, לְהַלָּחֵם לָכֶם עִם אִיבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְּכֶם.

אמנם הכהן המשיח אינו מגחיק את האויב, אך גם אינו מפאר ומרומם אותם יותר ממה שהוא. לעומת זאת, במקרה שלפנינו משה רבנו מדגיש פעמיים בפסוק אחד את מידותיהם הפיסיות הכבירות של האויבים, בתיאור העלול להטיל מורץ בלב העם: “עם גדול ורם בני ענקים [...] מי יתיעב לפני בני ענק” (דב’ ט: ב).

ייתכן שזה יסוד המחלוקת בין אונקלוס והתרגום הירושלמי. אמנם אונקלוס אינו מפרש את “ענקים” לשון ‘גובה’ אלא לשון עצמה, “עם רב ותקיף בני גבריאל”, אך הירושלמי ממעיט בערכם ומתאר אותם כיהירים בלי סיבה, “עם חסין וגיוותן הי פגנבריאל”. כ”ף הדמיון מחוללת את ההבדל: האם הם גיבורים באמת, כדעת אונקלוס, או הם מדמים את עצמם לגיבורים בלא סיבה.

א”ה: כמדומה שזו מחלוקת מדומה. שני התרגומים באותה מחלוקת (מחלקה), אינני רואה איפה מצא הכותב יהירות בלי סיבה, או אפילו סתם יהירות. אונקלוס מתרגם בני ענק – גבריאל, שם אומה. הירושלמי מבין שלא מדובר בעם נוסף על שבעת העמים, וכן הוא אומר שהם כענקים, כמו לעיל ב י.

יש מי שראו במילה “ענקים” כינוי לשריד של פולשים פלישתים שהגיעו לארצנו, בעיקר עקב פירוט מקומות מושבותיהם⁸. מכוח זיהוי זה, ביקשו לטעון ששם היה במקורו תואר שררה פלישתי, שאין בינו לבין תעצומות פיסיות ולא כלום, אך ברי שהתורה אינה סוברת כן, שהרי היא מגזימה בתיאור יכולותיהם הפיסיות של ה”ענקים”. בדומה יושבי הארץ על ידי המרגלים: “אָפֶס כִּי עָז הָעָם הָיָשָׁב בָּאָרֶץ, וְהָעָרִים בְּצֻרֹת גְּדֹלֹת מְאֹד וְגַם יְלָדֵי הָעֵנָק רָאִינוּ שָׁם” (במ’ יג: כח). וחזרה קושיה למקומה.

א”ה: על פירוש המילה ‘ענק’ וגלגולו לדבר גדול מאוד כתב ידידנו יעקב עציון נר”ו ודבריו הובאו כאן בעבר. לדידי לא ברי כלל שהתורה אינה סוברת כן.

אך יש פרשנים שביקשו לראות בתיאורים המעצימים של אויבי ישראל משום המחשה לעצמת ההשגחה האלוהית, המתארת בפני ישראל מצב צבאי בלתי אפשרי, כדי ששום אדם לא יוכל להימלט מן החובה לייחס את הניצחון העתידי⁹ לבורא עולם, כמו שאומר ר”מ אלשיך על אתר.

⁶ הרב ד”ר יצחק הרשקוביץ, מרצה במחלקה למחשבת ישראל, אוניברסיטת בר אילן.

⁷ א”ה: מילה מיותרת, או עדיף מונח עברי.

⁸ ראו: E.C.B. MacLaurin, “ANAK/ANAE”, *Vetus Testamentum* 15 (1965), 468-474.

⁹ המאמרים המתפרסמים בדף פרשת השבוע של בר-אילן זוכים לעריכה לשונית, אבל כאן יש טעות. נכון לומר ‘הנצחון העתידי’ אין כל סיבה להוסיף יו”ד ולהפוך את תואר השם לתואר.

דומה שכדי להבין לאשורו את הפסוק המדבר על הענקים, עלינו לקרוא בעיון את הפרקים הקודמים לו, שבהם הקב"ה מתאר את מלכי הארץ בדומה לענקים, בבואו לתאר את מעלת ישראל: "וַיִּנְתֵּן מִלְכֵיהֶם בְּיָדָךְ וְהֶאֱבַדְתָּ אֶת שְׁמֵם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם, לֹא יִתְעַב אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הַשְׂמֵדָה אֲתָם" (דב' ז:כד).

הדימוי הזה, אי התייצבות האויב בפני ישראל, מגלה שהקב"ה מציג לפנינו את המאבק על ארץ ישראל כמלחמה בין טיטאנים, שני כוחות במרחב שאין איש מעז להתייזב בפניהם, עם ישראל מצד אחד וה"ענקים" ובניהם מצד שני. המעטה בערכם, גם אם תועלתה מובנת בהרגעת הלוחמים לפני צאתם לשדה הקרב, עלולה להתגלות כיוהרה חסרת אחריות, שהרי סוף כל סוף נוכחותם מטרידה ומאיימת. לפיכך התיאור האלוהי בספר דברים מכוון לדבר אחר. מן ההכרח, שני הכוחות האדירים הללו יתנגשו זה בזה, ובאחריתה של התנגשות זאת, כשעם ישראל ייצא וידו על העליונה, יידעו ישראל שהאתגר הגדול והמשמעותי ביותר של ירושת הארץ כבר מאחוריהם.

מי שהולך בדרך דומה לזו, אך במסווה קבלי עמוק ומורכב, הוא החכם האיטלקי הדגול ר' משה דוד וואלי, תלמיד-חבר לרמח"ל, ולפי דעות אחדות אף היה רבו, מחשובי חכמי ישראל לפני כשלוש מאות שנה, בספרו "משנה למלך" על ספר דברים (ירושלים תשנ"ה, עמ' קכו-קכח). וזה לשונו (בהשמטת חלק מדברי הסוד המרובים):

והסוד הוא שהיו יונקים מן האחוריים של ז"א [=זעיר אנפין, כינוי לפרצוף המכיל בתוכו את ספירת התפארת וסביבתה, חלק ממערך ההתגלות התחתון, בניגוד לאריך אנפין ואמא עלאה הקשורים למערך העליון יותר; י"ה], דאיהו רזא דשמשא דבי עילאי, ולכן לא היו יכולים שאר האומות להתגבר עליהם, כי אלו היו גבוהים מכולם. וישראל לבדם ניתן להם כח להפילם ממצבם ולהורידם ממדרגתם, לפי שישראל מצד הפנימיות ואלו מצד החצוניות. והמושרש בפנימיות הקדושה בדין הוא שיתגבר על החיצון. וז"ס [=וזהו סוד] "אֲשֶׁר אֲתָה יִדְעָתָ וְאַתָּה (!) שִׁמְעָתָ מִי¹⁰ יִתְעַב לְפָנַי בְּנֵי עֵנָק", וסמך ליה "וְיִדְעָתָ הַיּוֹם כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא הָעֶבֶר לְפָנֶיךָ", שהוא סוד הייחוד הקדוש של פנימיות הקדושה שאתה מושרש בה.

העיקרון שרמ"ד וואלי נסמך עליו הוא: כוחם של ישראל נובע מידיעת ה', כלומר מן ההתקשורת העמוקה והייחודית שיש לישראל עם הקב"ה. תקשורת עצמתית זו מאפשרת להם להתגבר על כל כוח ארצי, גדול ורם ככל שיהיה. ישראל יודעים את אויביהם, מכירים את מעלתם הפנימית ואת תכונתם. ודווקא העצמת מעלת האויבים היא כלי שניתן להעצים באמצעותו בדרך עקיפה את כוחם של ישראל ולהמחיש להם מה תפקידם הרוחני ומהו הגיבוי¹¹ האלוהי המוענק להם בעת המאבק על ירושת הארץ.

יא י-יב משה אוסי עקב עזה: השוואה מעניינת עורכת לנו הפרשה בין אקלימה של א"י לבין זו של מצרים: כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא בָאָרֶץ מִצְרַיִם הִוא אֲשֶׁר יִצְאָתָם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת-זֶרְעֶךָ וְהַשְׂקִיתָ בְּרִגְלֶךָ בְּגֵן הַיָּרְק: וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אָרֶץ הָרִים וּבְקָעֹת לְמִטַּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה-מֵיָם: אָרֶץ אֲשֶׁר-ה' אֱלֹהֶיךָ דִּרְשָׁה אֲתָה תִמְיֵד עֵינֶי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מִרְשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה:

פסוקים אלה מבהירים בעליל את יתרונה של מצרים על פני א"י, משום שהמים מובטחים בה בגלל מימי הנילוס הזורמים לאורכה במשך כל השנה. ואני עבדכם – בסיורי במצרים ראיתי פלאח מצרי שהשתמש ברגלו כדי להסיר תלולית עפר על מנת לאפשר למים לזרום מהתעלה לערוגה – לקיים מה שנאמר: "והשקית ברגלך". ואולם יתרון אקלימי זה גורר מגרעת, והיא שהמצרים אינם מרגישים בהשגחת האל על חייהם במה שקשור לצרכיהם הגשמיים ('גשם'

¹⁰ יש להניח שהמילה "מי" נדרשת כאן בהקשר לספירת הבינה, הפרצוף של אמא עלאה, המצוי מעל זעיר אנפין, ומתברר ממילא שהשורש הרוחני של ישראל עמוק ונעלה מזה של הענקים, וידיעתם של ישראל את כוחם של הענקים מאפשרת להם להבין שהם יכולים להתגבר על הענקים. ראה תיקוני זוהר כח, א, והשווה ספר שערי אורה, שער שמיני ושער תשיעי.

¹¹ א"ה: בלשון חז"ל 'גיבוי' הוא גביית חובות. יצחק אבינרי התמרמר מאוד על השימוש במילה זו בעוד קיימים לה תחליפים כשרים רבים.

ויגשמי מאותו שרש), לעומתם – המים בישראל אינם מובטחים ומקורם ב'מטר השמים'. אי וודאות זו היא מעלה רוחנית – עמנו מאמין בתלות מוחלטת בהשגחה האלוהית, ולכן אנו מבקשים על הגשם בישמונה עשרה, אומרים 'תפילת הגשם' בשמיני עצרת, וחז"ל אף תיקנו לנו תחינות לעת בצורת (מסכת תענית).

גם ממלכת סדום החטאה – עושרה נבע בין היתר בהיותה ליד מקורות מים, והתורה משווה אותה למצרים: "כִּי כָלָה מִשְׁקָהּ... כָּגֵן ה' בְּאַרְץ מִצְרַיִם (בראשית יג, י), איזה דימוי! אם כן לא פלא הוא ששתיהן אבדו מן העולם (הוסף להן את בבל ששכנה על שני נהרות – הפרת והחידקל) הן בגלל חטאותיהן והן כי לא נזקקו לגשם, וממילא הן מעולם לא הרימו עיניהן לשמים ולא התחברו לשפע האלוהי. והאם פלא הוא, אם כן, שהנילוס הפך לאל שעבדו וסגדו לו? וכדי שידעו מצרים את האל – באו שתי המכות – דם וצפרדע – כראשונות דווקא כדי 'לטפל' תחילה באליל הנקרא 'יאור'. לעומתן – א"י "לְמִטֵּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתַּחֲוֶה מַיִם", ועל כן "תִּמְיֵד עֵינֶי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּה" – תלותו של היהודי בקב"ה מורגשת יום יום, ועיניו נישאות תמיד אל-על בתפילה ובתחנון כדי לספק צרכיו, וכך מתחזקת בו ההכרה על ההשגחה של ה' – "עֵינֵי כָל אֱלֹהִים יִשְׁבְּרוּ (תהלים קמה, טו)" (=מצפות ומקוות).

מעתה נבין מדוע באה הפרשה השנייה של 'שמע' ("וַהֲיָה אִם שָׁמַעַ (דברים יא, יג)") מיד לאחר הפסוקים שבראש המאמר; עיקרה של פרשה זו הוא קבלת עול מצוות, כשהדגש הוא על הקשר בין קיום המצוות והמעשים המוסריים לבין השכר הגשמי –

הורדת הגשמים ע"י האל כדי לאפשר חיים: "וַהֲיָה אִם שָׁמַעַ גֹּרֵר: "וַנִּתְּנִי מִטֵּר אֶרְצְכֶם (דברים יא, יד). וממילא יוצא שהדגן, התירוש והיצהר הם אינם שלך אלא מתנת חסד של הקב"ה, ועל כך יש לשבח ולברכו. לכן אין עינך צרה במעשר שנתך, שהרי זכית ב-90% של מתנת חינוך; שאם לא כן, ישנו פיתוי חזק ("פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם (דברים יא, טז)") לייחס את היבול לכוחות הטבע ול"אלהים אחרים" כמו הבעל, העשתורת או 'היאורים' למיניהם או ל'כַּחֲזִי וְעֵצִים יָדִי (דברים ח, יז). וכדי שזכור זאת תמיד – עלינו 'לשון לבינו' ולכתבם 'לאות ולטוטפות ולמזוזות'. ועוד – יש לשנום פעמיים ביום, וכל זה – מדוע? כי ארץ כנען, אשר עם ישראל עומד על סיפה, יש בה עצמה אדירה של השתעבדות לכוחות הטבע; בין היתר בגלל תנאי האקלים המנוגדים: חום וקור, רוחות קדים יבשות ורוחות צפוניות מרגיעות, מטרות עזו ושלג בחורף לעומת יובש ובצורת בקיץ ועוד ועוד. וזהו מבחנו הקשה – לחיות עם הידיעה שלמרות מטר השמים והאדמה הפורייה, הרי השם "הוא הַנִּתֵּן לָךְ [כַּח לַעֲשׂוֹת] חֵיל (דברים ח, יח)", ולהאמין כי הבורא אחד הוא, וממנו הכל, ולא כעמים האחרים שקבעו אלוה על כל תופעת טבע – זה אל הים וההוא אל הארץ, זה האל הטוב והלז הוא האל הרע וכד'. ואם עברנו את המבחן הזה, שכרנו כפול – גם גשמי וגם רוחני, כפי שמבטיח הבורא בפס' האחרון: "למען ירבו ימיכם.. על הארץ" – גם אורך חיים וגם פריה ורביה. וכל זאת – היכן? בא"י: "עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאֲרֶץ (דברים יא, כא)". ולוואי וזכה לך כולנו, אמן!

יא כד מגליון שבת בשבתו עקב עזה כל-המקום אשר תדרוך כף-רגלכם בו לכם יהיה מן-המדבר והלבנון מן-הנהר נהר-פרת ועל הים האחרון יהיה גבולכם: **כף רגל/הרב בראון דסברג**
ב-20 השנים האחרונות, סקרים ארכיאולוגים מצאו בבקעת הירדן חמישה מתחמים המוקפים קיר נמוך. הקיר משרטט צורה ענקית של כף רגל. לכאורה אין הכרח טופוגרפי או צורך מעשי ב"כפות רגליים" אלו. אם כן מה תכליתו?

את התשובה משער הארכיאולוג אדם זרטל ע"פ פסוק מפרשתנו "כָּל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תֵּדְרֹךְ כַּף רַגְלְכֶם בּוֹ לֶכֶם יְהִי, מִן הַמִּדְבָּר וְהַלְבָנוֹן מִן הַנֶּהָר נָהָר פָּרָת וְעַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן יְהִי גְבֻלְכֶם (דברים יא, כד)". פעמים נוספות בתנ"ך מסמלת כף הרגל כיבוש, ניצחון והתיישבות (כגון: "וְלֹא אֶסִיף לְהַנִּיד רֶגֶל יִשְׂרָאֵל מִן הָאָדָמָה (מלכים ב, כא, ח) ..."). נראה שכפות הרגלים הענקיות סימלו את ההתיישבות הישראלית.

זרטל הולך צעד נוסף, וטוען, שע"י כפות רגליים אלו, עם ישראל סימל את שלטונו של ה' בארץ, כמו שנאמר "כֹּה אָמַר ה', הַשָּׁמַיִם כֶּסֶאִי וְהָאָרֶץ רֶגְלִי, אִי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאִי זֶה מָקוֹם מְנוּחָתִי (ישעיהו סו, א)". ע"פ זרטל, זהו מקור הביטוי "עליה לרגל" – עליה שמבטאת את שליטתו של ה' בעולם.

א"ה: ההשערה על הַדָּם רַגְלִי שמשמעו שליטת ה' אינה מתקבלת לענ"ד, וכ"ש 'עליה לרגל'. עיקר כוונת הנביא להראות שבית המקדש אינו יכול להכיל את הקב"ה ולכן עליהם לכבד את המקדש ואת מי שציווה עליו.

תן לחכם ויחכם עוד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי
הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com
הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם): www.ladaat.net/gilionot.php

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום העלאת מאמרים
<https://mail.google.com/mail/ca/u/0/#search/dvir/14a6bf5feb771ff>

אם אתה מתעניין
בהבטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בעניינים לשוניים
maanelashon@gmail.com בכתובת:
☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺